

Länsstyrelsen
GOTLANDS LÄN

Bevarandeplan för Natura 2000-området

Verkegårds SE0340112

Natura 2000

Natura 2000 är ett ekologiskt nätverk av värdefulla naturområden inom EU. Utpekande av Natura 2000 -områden bygger på krav som finns i EU:s fågeldirektiv och art- och habitatdirektiv. Syftet är att hejda utrotning av vilda djur och växter och att hindra att deras livsmiljöer förstörs. Alla medlemsländer ska peka ut områden dels för fåglar som anges i EU:s fågeldirektiv, dels för naturtyper och arter som anges i art- och habitatdirektivet. Genom utpekandet åtar sig länderna att de utpekade värdena i områdena ska bevaras långsiktigt. Natura 2000-nätverket är en av hörnstenarna i EU:s arbete för att bevara biologisk mångfald. I fågeldirektivet och habitatdirektivet listas 170 naturtyper och sammanlagt cirka 900 växt- och djurarter som särskilt värdefulla. 90 av naturtyperna och drygt 100 av djur- och växtarterna i habitatdirektivets bilaga 1 och 2 finns i Sverige. Därtill häckar regelbundet cirka 60 av fågeldirektivets fåglar i vårt land.

Bevarandeplaner

För varje Natura 2000-område ska Länsstyrelsen ta fram en beskrivning. Detta ska göras i särskilda bevarandeplaner eller i en skötselplan om området även är naturreservat. I planen ska det finnas en beskrivning av området med bevarandesyfte, bevarandemål och beskrivningar av de naturtyper och arter som ska bevaras och bidra till gynnsam bevarandestatus. Hot mot Natura 2000-områdets arter och naturtyper, och behov av bevarandeåtgärder, t ex skydd eller skötsel, ska beskrivas. Informationen ska underlätta förvaltningen av området och tillståndsprövningar enligt miljöbalken.

Bevarandeplanen ska fastställas av Länsstyrelsen, som även är ytterst ansvarig för att målsättningen med området uppfylls. Bevarandeplanen ska revideras när ny kunskap tillkommer eller när förutsättningar för området ändras. Den ska tas fram och hållas aktuell i dialog med berörda intressenter, och det är värdefullt om den som har ny information kontaktar Länsstyrelsen. Bevarandeplanen är inte ett juridiskt bindande dokument. För formell reglering av skydd eller skötsel kan andra beslut behövas, t ex skyddsbeslut för naturreservat. Föreskrifter enligt eventuella skyddsbeslut gäller parallellt med den tillståndsplikt som gäller inom Natura 2000.

I bevarandeplanen redovisas gränser, naturtyper och arter enligt bästa tillgängliga kunskap. I de fall där ny kunskap har tillkommit, har Länsstyrelsen för avsikt att föreslå dessa ändringar till regeringen när nästa tillfälle ges. Vid förvaltning och tillståndsprövning utgår man från i verkligheten förekommande naturtyper, varför det är nödvändigt att bevarandeplanen redovisar dessa, även om de inte har hunnit beslutas av regeringen.

Tillståndsplikt och samråd

För att inte skada naturvärden krävs tillstånd för verksamheter eller åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Det kan även gälla åtgärder utanför Natura 2000-området, om de kan påverka miljön i området. Detta regleras i miljöbalken (7 kap. 27-29§§). Då det kan vara svårt att avgöra vilka åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka naturvärden behöver man samråda med Länsstyrelsen före genomförandet.

Vid skogsbruksåtgärder hålls samråd med Skogsstyrelsen.

Mer information finns hos Länsstyrelsen, läs på webben eller kontakta en handläggare.

Begreppsförklaringar Natura 2000

SPA - Område som genom regeringsbeslut klassificerats som särskilt skyddsområde i enlighet med EU:s fågeldirektiv (2009/147/EEG).

pSCI - Område som är föreslaget av regeringen, men ännu ej antaget av EU-kommissionen.

SCI - Område som, i den biogeografiska regionen eller de biogeografiska regionerna det tillhör, väsentligt bidrar till att bibehålla eller återställa en gynnsam bevarandestatus hos någon av livsmiljöerna i bilaga 1 i art- och habitatdirektivet eller någon av arterna i bilaga 2 i samma direktiv. Områden som kan bidra till att nätverket Natura 2000 blir sammanhängande och som väsentligt bidrar till bibehållandet av den biologiska mångfalden inom den biogeografiska regionen eller de biogeografiska regioner (kontinental, boreal, alpin, marin östersjön och marin atlantisk) som avses.

SAC – Område av gemenskapsintresse (SCI) som av regeringen med stöd av MB (Miljöbalken) 7 kap. 28 § förklarats som särskilt bevarandeområde.

Gynnsamt bevarandetillstånd

En arts bevarandestatus anses gynnsam när:

- populationsutvecklingen visar att arten på lång sikt kommer att förbli en del av sin livsmiljö
- dess naturliga utbredningsområde inte minskar och sannolikt inte heller kommer att minska
- tillräckligt mycket livsmiljö finns för att arten ska bibehållas på lång sikt.

En naturtyps bevarandestatus anses gynnsam när:

- dess naturliga utbredningsområde och de ytor den täcker är stabila eller ökande
- de strukturer och funktioner som krävs för att livsmiljön ska bibehållas finns kvar under överskådlig framtid
- bevarandestatusen hos dess typiska arter är gynnsam.

Bevarandeplan för Natura 2000-området SE0340112 Verkegards

Kommun: Gotland

Områdets totala areal: 27,7 ha

Bevarandeplanen uppdaterad av Länsstyrelsen: 2016-07-28

Bevarandeplanen fastställd av Länsstyrelsen: 2016-12-21

Markägareförhållanden:

Privat markägare

Regeringsbeslut, historik:

SPA: Nej, pSCI: 1998-12-01, SCI: 2005-01-01, SAC: 2011-03-01, regeringsbeslut
M2010/4648/Nm

Naturtyper och arter som ska bevaras i området:

Naturtyper och arter enligt art- och habitatdirektivet samt fågeldirektivet:

6210 - Kalkgräsmarker

6280 - Alvar

7210 - Agkärr

9070 - Trädklädd betesmark

Bevarandesyfte

Det överordnade bevarandesyftet för Natura 2000-nätverket är att bidra till bevarandet av biologisk mångfald genom att bibehålla eller återskapa gynnsam bevarandestatus för de naturtyper och arter som omfattas av EUs fågeldirektiv eller art- och habitatdirektiv. För det enskilda Natura 2000-området är det överordnade syftet att bevara eller återställa ett gynnsamt tillstånd för de naturtyper eller arter som utgjort grund för utpekandet av området.

Prioriterade bevarandevärden:

Prioriterade bevarandevärden i Verkegard är områdets stora bestånd av mycket gamla och grova tallar och den trädbeklädda betesmarken (9070) och dess långa trädkontinuitet samt betespräglade, värdefulla flora. Inom området finns dessutom flera agkärr (7210) med delvis vegetationsfria vattenstråk, rödlistade fågelarter som rödspov och höksångare och välhävdade kalkgräsmarker (6210) och alvar (6280) med flertalet rödlistade insektsarter, tex svartfläckig blåvinge och bastardsvärmare.

Motivering:

Betesmarker med gamla träd och bevarad betespräglad flora är artrika miljöer som idag blivit mycket sällsynta och är i behov av skydd och skötsel. Verkegards är ett typexempel på den skogsbetesmark och hagmark som en gång täckte stora delar utav Gotland och är ett område med mosaikartade habitat som hyser karaktäristisk skönhet, högt kulturminnesvärde och inte minst skapar livsrum åt den undanträngda flora och fauna som är starkt knuten till det gamla jordbrukslandskapet.

Prioriterade åtgärder:

Det är av yttersta vikt att betet fortsätter i Verkegards, annars förlorar området sin öppenhet och betespassade flora. För att säkerställa att områdets gamla tallar inte beskuggas bör återkommande röjningar göras, men då skall gamla träd sparas och död ved och stormfällningar, som inte utgör fara eller fallit på väg eller stängsel, lämnas. Rekrytering av gammal tall är också en viktig beaktning i skötselarbetet, eftersom områdets trädkontinuitet ska bibehållas.

Beskrivning av området

Verkegards ligger på Fårö, ungefär 4 kilometer norr om Broa färjeläge, på höger sida längs vägen mot Fårö kyrka. Området omfattar ett 30 hektar stort skogsområde som är starkt präglad av bete och avverkning i form av plockhuggning. De norra och västra delarna av området består av relativt öppen betesmark på kalkhällmark samt områden med betad tallskog. De östra delarna består av tallskog och i hela området finns inslag av mindre våtmarker. Verkegards ligger på en höjd av 15 meter över havet och är placerat i västra kanten av ett djupt bäcken. Bäckenet täcks av djupa lager med bördig moränmargel och är det mäktigaste jordlagret på Fårö. Marken är böljande och sluttar svagt ner mot Limmorträsk. I mitten av området finns en kvadratisk och trädfri yta kultiverad betesmark, vilken klassats som icke naturtyp.

Verkegards skogsmark har under mycket lång tid hävdats som betesmark och under de senaste 50 åren har inga avverkningar skett annat än vid borttagande av enstaka träd, sk plockhuggning. Skogen är i princip tvåskiktad med ett toppskikt av tallar på 200-250 år och med enskilda träd på över 300 år, där några tallar har en stamdiameter på hela 70 centimeter. De gamla tallarna är mestadels spärrgreniga och har så kallad pansarbark vilket är utmärkande för gamla tallar med höga naturvärden. Många träd har också bohål och det har även skett en omfattande självföryngring av tall under de senaste 120 åren. Tallticken finns här och var inom området, en art som endast förekommer på riktigt gamla tallar (> 150 år). Tallticken orsakar ringröta och är således en bidragande faktor för utveckling av trädhåligheter. Ett sparsamt inslag av död ved finns inom området. Hela tallbeståndet är klassat som nyckelbiotop och är ett av Gotlands mäktigaste.

Områdets västra del upptas av en helt öppen gräsmark. Denna mark är dåligt dränerad och står under långa perioder under vinterhalvåret under vatten. Betesmarkerna inom området är historiskt intressanta och liknar beteslandskapet som det såg ut förr i tiden. Verkegards har tom spår av hävdformer med rötter i forntiden, tex det hägn som omger betesmarken. Omkring år 1700 beskrevs området som utmark, dvs sådan mark som låg bortom ängar och åkrar och som tjänade som betesmark så länge djuren gick ute.

Tallen är det vanligaste trädslaget i området men i öppnare marker finns en del oxel och enstaka björkar. Skogen bär ett glest skikt av enbuskar men i de öppna markerna har enbuskarna under senaste decennierna ökat i omfattning. Buskskitet omfattar även glesare bestånd av slån. Fältvegetationen på de öppna ytorna täcks mestadels av torrängar och här domineras vegetationen av fårsvingel, ängshavre, vårbrodd och luddlosta och grässvålen är tät. Tack vare den hårda betningen trivs många hävdgynnade arter i områdets fältskikt, till exempel rosettjungfrulin, solvända, ängsvädd, jordtistel, kattfot, brudbröd, backsmultron samt gul och vit fetknopp. I de örtrika kalkfuktängarna växer älvväxing, darrgräs, slankstarr, majviva, vildlin,

ängsnycklar, flugblomster, honungsblomster, nattviol, praktsporre, svinrot och knutnarv.

Verkegards är ett område som inhyser strukturellt mångformig jordbruksmark vilket gör den extra värdefull, både som kulturminne och för den biologiska mångfalden. De olikartade naturtyperna erbjuder tex livsrum för flera olika arter och samtidigt förutsättningar för arter som kräver olika habitat under olika årstider, livsstadier eller beteenden.

Inom området Verkegard har påträffats spår av flera ovanliga vedlevande skalbaggar, bland annat reliktböck och jättevedböck. Under år 2000 gjordes en inventering av dynglevande skalbaggar och Verkegards beskrevs då som en av Gotlands artrikaste lokaler, trots dålig tillgång på spillning. Vid detta tillfälle dokumenterades 13 enskilda arter i Verkegards, varav fyra är rödlistade. Av dessa kan särskilt nämnas matt dvärgdyvel, en starkt hotad art som i Norden har sitt starkaste fäste på Gotland.

Innan blåkråka försvann från Fårö som häckfågel 1967 var det i Verkegards som fågeln häckade. Vissa av blåkråkans boträd är fortfarande skyddade som naturminne med Naturskyddsföreningen som ägare. Nuförtiden häckar tex pärluggla, skogsduva, lärkfalk, nattskärre, svartmes, grå flugsnappare och trädlärka i Verkegards.

Verkegards är sedan 1998 ett naturreservat med samma gränser som Natura 2000-området.

Vad kan påverka negativt

Utebliven och felaktig skötsel

Utebliven röjning av igenväxningsvegetation och minskat eller upphört bete i den trädklädda betesmarken, kalkgräsmarken och på alvarmarkerna är hot som på sikt leder till igenväxning av buskar och träd och utarmning av den hävdgynnade och ljuskrävande floran och faunan. Alternativt kan alltför kraftig röjning av buskar och träd missgynna organismer som är beroende av dessa strukturer. Skötsel som avlägsnar småbiotoper, kantzoner och mosaikmiljöer är felaktig då den alstrar skarpa gränser mellan olika markslag vilket hindrar arters spridningsmöjligheter, skapar kanteffekter och avlägsnar livsmiljöer. Bortförsl av död ved eller gamla träd är negativ för de vedlevande insekter och mikroorganismer som lever där och utebliven avlägsning av röjningsrester innebär en ökad näringstillförsel som gynnar igenväxning och att fältskiktet därunder kvävs.

På lång sikt hotas även agkärn av igenväxning av träd och buskar om ingen hävd bedrivs. Igenväxningsprocessen resulterar i att våtmarken övergår i trädklädd myr.

Ett ytterligare exempel på felaktig skötsel är användningen av avmaskningsmedel som innehåller avermectin, ett ämne som är mycket skadligt för dynglevande insekter.

Gödslings- och försurningseffekter

Gödslings- och försurningseffekter från nedfall av luftburna föroreningar eller genom transport med tillrinnande vatten, kan påverka Verkegards negativt, tex genom att förändra näringsbalansen, vilket missgynnar konkurrenssvaga växter i de mest betespräglade delarna av området och i agkärren. Tillskottsutfodring av betesdjur, vilket ger indirekt näringstillförsel till marken, har samma negativa effekt för floran. Den låga näringshalten i marken i kalkgräsmarker och betesmarker håller vegetationen lågvuxen och hindrar konkurrenskraftiga och näringskrävande arter från att ta över, ett förhållande som instabiliseras om extra näring, som tex kväve, tillförs. Med ökad kvävmängd kan den konkurrenssvaga och artrika floran manövreras ut av igenväxningsvegetation.

Störd hydrologi

Dikning och andra markvattenpåverkande åtgärder som tex dämning, i Verkegards eller i dess omgivning, påverkar hydrologi och hydrokemi och kan ge negativa konsekvenser för hela området. Effekterna kan vara uttorkning, ökad igenväxning och erosion. Särskilt agkärren är känsliga för förändringar i hydrologin.

Ogräsinvasion och invasiva arter

Ett ogräs definieras som en art vilken är oönskad i förhållande till syftet för förvaltningen av ett område. Under särskilda förhållanden kan vissa växter (tex tistel, ormbunkar, stånds, jättehundloka etc) föröka sig explosionsartat och snabbt ersätta växtsamhällen som har större bevarandevärde. Dessa ogräsväxter utmärks ofta av att de är konkurrenskraftiga och ibland även giftiga och när de väl har etablerat sig skuggar de marken och förhindrar tillväxt av andra plantor. Ogräsinvasioner är ett särskilt hot mot kalkgräsmarker. Även invasiva arter som tex vresros, oxbär och berberis kan sprida sig betesmarker, tex via fåglar, och växer sedan snabbt, skuggar marken och slår ut inhemsk flora.

Klimatförändringen

Klimatförändringen förväntas resultera i mildare och fuktigare klimatförhållanden i norra Europa, vilket på Gotland kan leda till att frostperioden kortas samtidigt som sommaren kan bli torrare och varmare. Dessa processer kan redan ha inletts och förutspås ha stor inverkan på växt- och djurliv bla genom att tillväxtsäsongen blir längre.

Klimatförändringar som leder till förändrad konkurrenssituation där vissa artar gynnas på bekostnad av andra, kan också komma att påverka negativt, tex så kan ökande temperatur påverka artsammansättningen och öka takten av igenväxning. Kalkgräsmarker är en naturtyp som utvecklats under torra förhållanden och de typiska arter som är knutna till den livsmiljön är även anpassade till att sådana förhållanden råder, men klimatförändringen kommer sannolikt drabba just dessa platser hårdast och lång eller svår torka skulle vara mycket negativt för naturtypen. Hur kalkgräsmarker påverkas på lång sikt kommer att bero på de individuella områdenas historia. Marker i tidig succession som består av många snabbväxande och kortlivade arter kommer troligen påverkas mer än äldre. Örtor med djupa rotsystem och kortlivade pionjärarter kommer att öka under torka medan gräs endast ökar om det kommer mer regn, således kommer artsammansättningen att förändras.

Milda vintrar kan även påverka fenologin, dvs tiden för blomning och tillväxt, och en tidigareläggning utav våren kan komma att medföra artminskning då vårblomande arter kan förlora i konkurrensen med senare arter som börjat blomma tidigare.

Exploatering

Markexploatering och annan markanvändningsförändring i Verkegårds eller i angränsande områden, exempelvis skogsplantering, markberedning, dikning och dumpning är negativt. Naturtyperna inom det skyddade området kan förlora förbindelser med det omgärdande landskapet vid exploatering, och denna fragmentering är ett hot mot återkolonisering efter en störning och mot genetiskt utbyte mellan populationer

Markskador är ett annat hot. Kraftigt ökad störning från exempelvis framförandet av fordon i terrängen kan förstöra tex det tunna jordlagren i alvarmarker och förändra konkurrensbalansen i floran i kalkgräsmarker.

Bevarandeåtgärder

--- Gällande regler ---

Förutom vad som i övrigt gäller enligt miljöbalken och annan miljölagstiftning krävs tillstånd för att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Tillstånd krävs inte för verksamheter och åtgärder som direkt hänger samman med eller är nödvändiga för naturvårdsinriktade ändamål som skötsel och förvaltning av det berörda området (7 kap. 28 a § miljöbalken).

--- Skydd---

Verkegardis ingår i ett större område som är av Riksintresse För Naturvård och av Riksintresse för Friluftsliv, och platsen är även Naturreservat sedan 1998 samt har delar klassade som Nyckelbiotop.

--- Skötsel ---

Nedan följer råd om de skötsel- och bevarandeåtgärder som krävs för att upprätthålla och/ eller åstadkomma gynnsam bevarandestatus för de naturtyper och arter som finns inom Natura 2000-området. Under varje åtgärd beskrivs närmre vilka arter/ naturtyper som berörs och gynnas av åtgärden.

Hävd

Verkegardis är ett kulturlandskap präglats av mänsklig historia i nära samverkan med naturen. Hävd är oerhört viktig för att säkerställa bevarandevärdena i området och skapar bla viktiga strukturer som; öppenhet och solbelysta trädstammar, betestramp, betespräglad floran etc. Bete medför även en kontinuerlig rotation av näringsämnen samt spridning av pollen, sporer och småkryp över större distanser. Många av områdets hotade insektsarter, som tex svartfläckig blåvinge, reliktsbock och matt dvärgdyvel är beroende av att hävden i området fortsätter i hela området. På Gotland växer betesmarker snabbt igen med en, nypon, blåhallon och slån om hävden upphör.

Betet i Verkegardis bedrivs i dag av får, och dessa föredrar att beta vissa delar av inhägnaden mer än andra, vilket bidrar till ojämn hävd. Det är av största vikt att betet fortsätter och det skulle gynna området om hävden skedde mer jämfördelat, tex även i våtare ytor och i ytor med högre fältskikt. Bete som tillför mer dynga skulle också gynna området, och vara till fördel för dygnbaggefaunan. Tillskotsutfodring av betesdjuren bör icke ske.

Röjning

Verkegardis kalkgräsmarker, agkär, betesmarker och alvar kan invaderas av buskarter och växa igen, och för att förhindra sådana processer kan viss röjning krävas. Röjningen skall ske manuellt och undvikas under fåglarnas häckningsperiod mellan 15 april och 15 juli. All buskavegetation är dock inte skadlig, utan utgör en viktig komponent, tex som skydd för häckande fåglar och mat för nektarätande insekter, men busktäckningen bör inte överskrida 20% på kalkgräsmarkerna eller 30% på alvaren. Olika buskarter kräver olika metoder av röjning, och ibland kan även stubbarna behöva grävas upp så att de inte slår skott, men sådana högintensiva åtgärder bör endast tas på vinterhalvåret då djurlivet inte störs och endast om det inte medför stora markskador som kan negativt skada floran, tex orkidéer. I kalkgräsmarkerna kan även riktade åtgärder mot ogräs krävas.

Den trädklädda betesmarkerna i Verkegardis kan också behöva skötselåtgärder i form av röjning. För att ge gamla träd goda förutsättningar att leva vidare är det viktigt att de frihuggs genom att anpassade röjningar görs i unga förband av tallar. Där det saknas gamla träd bör det också göras selektiva röjningar för att få fram nya träd som kan uppnå hög ålder. Vid röjning som sker är det viktigt att eftersträva variation i slutenhet och öppenhet; röjningar skall utföras så att både gläntor och tätare partier finns. Gläntor skapas med fördel kring äldre tallar som på det viset blir solbelysta. Allra bäst är om det är möjligt att låta ett sådant träd stå i norra kanten av en glänta. Detta leder efter åtgärden till att den gamla tallen i gläntan då blir solbelyst under en stor del av dagen. Gallringar bör ske i 10-20 års perioder.

Röjning av den kraftledningsgata som går rakt genom området måste ske med stor försiktighet och Länsstyrelsens personal bör medverka vid en sådan åtgärd.

Vid röjningar i samtliga naturtyper skall gamla träd och död ved sparas, och så även bestånd av blommande buskar, vilka gynnar insektsfaunan. Vindfällerna utgör ett mycket viktigt substrat främst för de insekter som utnyttjar död ved och bör ligga kvar om de inte hamnar över vägar eller hägnader. Fallna träd skall få ligga utan att bli upparbetade.

Naturlig hydrologi

Upprätthållande och återställande av naturlig hydrologi ska gälla inom det skyddade området och även bevarandepositiva åtgärder i angränsande områden kan bli aktuella.

Implementering av Åtgärdsprogram

Genomförandet av Åtgärdsprogram för hotade arter som är kopplade till naturtyperna i Verkegårds gynnar den biologiska mångfladen där och andra arter knutna till åtgärdsprogrammets arter. Exempel på aktuella Åtgärdsprogram är; Svartfläckig blåvinge, Gentianor i naturliga fodermarker, Svampar i ängs- och betesmarker samt Dynglevande skalbaggar.

Uppföljning av naturtyper och arter

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av bevarandemål genomförs. Uppföljningen ska ske enligt de manualer för skyddade områden som har tagits fram av Naturvårdsverket. Mätbara mål, så kallade målbildindikatorer, ska registreras i databasen SkötselDOS. Dessa målbildindikatorer följs sedan upp. Målsättningen är att kunna se om de bevarandemål som satts upp i bevarandeplaner och skötselplaner uppfylls, att skötseln fungerar och att Natura 2000 - naturtyperna och arterna har gynnsamt tillstånd.

Naturtyper och arter enligt art- och habitatdirektivet samt fågeldirektivet:

6210 - Kalkgräsmarker

Areal: 7,3 ha. Arealen fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Naturtypen kalkgräsmark innefattar torra till friska, hävdpräglade gräsmarker nedanför trädgränsen ofta med ett rikligt inslag av örter, särskilt kalkkrävande sådana. Jordlagret är tunt och näringsfattigt och har skapats från kalkstensberggrund. Naturtypen har utvecklats genom lång hävdkontinuitet, men kan vara stadd i igenväxning. Krontäckning av träd och buskar, som inte är av igenväxningskaraktär, är 0-20 % och naturtypen är mestadels helt öppen.

Hävdgynnade arter ska finnas och frekvensen av igenväxningsarter som hundäxing och hundkex skall vara högst 1%. Viktiga orkidelokaler är en prioriterad undergrupp av naturtypen och hyser antingen en riklig förekomst av orkideer, en värdefull population av minst en nationellt mindre vanlig orkideart, eller en förekomst (oavsett storleken) av minst en orkideart som är nationellt eller regionalt sällsynt eller mycket sällsynt.

Örtikedomen gör kalkgräsmarkerna viktiga för många insekter, inte minst bin och fjärilar, tex svartfläckig blåvinge och apollofjäril. Naturtypen kan uppträda i olika skepnader beroende på bland annat fuktighet och klimat. I sydöstra Sveriges sommartorra områden kan kalkmarkema uppträda som olika typer av stäppartade torrängar med arter som ängshavre, brudbröd, backsmultron, back-klöver, flentimotej. I vissa områden kan toppjungfrulin, fältsippa och fältvädd också vara vanliga i naturtypen. På friskare kalkmarker finns arter såsom vildlin, darrgräs och rödkämpar. Mark som på grund av igenväxning, felaktig skötsel eller annan påverkan i stort sett saknar karakteristiska arter och inte går att restaurera inom en rimlig tid bör i normalfallet inte räknas som naturtyp. Detta gäller även mark som är så starkt gödningspåverkad att kvävegynnade växter helt dominerar fältskiktet.

Bevarandemål

I området Verkegårds skall arealen av kalkgräsmark vara minst 7,3 hektar.

Vegetationen skall vara tydligt hävdpräglad och ha en för naturtypen naturlig artsammansättning, inklusive kalkkrävande växter. Gräsmiljö skall vara öppen och generellt inte har mer än 20 % täckningsgrad av träd och buskar. Ett visst inslag av buskar och träd är dock oftast gynnsamt. Näringsstatusen skall vara naturlig och ej gödningspåverkat annat än från betande djur. Ogräs av igenväxningskaraktär skall inte förekomma över stora ytor.

Betydelsen av olika strukturer och funktioner kan variera mellan olika objekt och vid bevarandearbetet måste det enskilda objektets förutsättningar beaktas. Det kan även finnas ytterligare strukturer och funktioner förutom de ovan nämnda som har betydelse i enskilda fall.

Bevarandetillstånd

Stabil

6280 - Alvar

Areal: 0,89 ha. Arealen fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Naturtypen alvar utgörs av flera olika växtsamhällen. Bland annat kan följande undertyper urskiljas: våtar, det vill säga vattensamlingar med viss sedimentavsättning på alvarmark som i regel torkar ut under sommaren, samt kalkhällmarker, som är alvarmark med inget eller mycket tunt jordtäckte.

Alvarmark är globalt sett en mycket sällsynt naturtyp och hela 70% av dess totala utbredning återfinns på Öland och Gotland. Enligt Art- och Habitatdirektivet klassas alvarmarker även som en prioriterad naturtyp. Alvarmark karakteriseras av att den utvecklas på plan eller nästan plan kalkberggrund som i något skede har påverkats av nedisning. Jordtäcktet är tunt eller obefintligt, och kalkberggrunden kännetecknas av ett högt pH-värde som gör att vissa näringsämnen blir svårösliga och därmed svåra för växterna att ta upp. Sammantaget skapar detta en mycket mager och ofta torr miljö där bara vissa arter kan etablera sig.

Alvarmarker påverkas i allmänhet av någon typ av stress eller störning, antingen kontinuerligt eller då och då. Mänsklig aktivitet i form av betesdrift eller avverkning har under långa tider satt sina spår i de svenska alvarmarkerna, och i många fall varit en av förutsättningarna för deras existens. Omkring år 1900 var utbredningen av landets alvarmarker som störst, men i takt med att betesdjuren minskat i antal och betet flyttats till mer produktiva marker har många alvar växt igen. Igenväxning sker när forna från döda växter kan ansamlas, vilket leder till att jordtäcktet långsamt blir tjockare, vatten binds lättare i marken och tillväxthastigheten av vegetationen kan öka. Alvarmark är vanligtvis för mager för att mer högväxta örter och gräs ska kunna konkurrera ut den ursprungliga vegetationen, däremot kan denna trängas undan om förbuskningen blir mycket kraftig.

Alvarets växter är så gott som helt beroende av stark ljusinstrålning och torra och näringsfattiga förhållanden, eftersom dessa hindrar mer näringskrävande och högväxta arter att etablera sig. Men det är bara vissa varianter av naturtypen som kan behålla sin öppna karaktär med hjälp av endast naturgivna störningsprocesser, kombinerat med extrem brist på näringsämnen och vatten. Till de naturliga störningsregimerna hör exempelvis bränder, svår torka, översvämningar eller uppfrysningsrörelser i marken. Dessa faktorer har gjort att vissa alvarmarker har existerat i hundratals eller tusentals år utan mänsklig påverkan.

Alvarets insekter är även de anpassade till ett torrt och varmt klimat. Många är knutna till specifika växtarter och försvinner om deras värdväxter gör det. Det finns ett stort antal rödlistade och sällsynta insektsarter i alvarmarkerna på Gotland, bla grågul alvarrotvecklare, alvararvmal, alvarfrölöpare, alvardyngbagge, alvarsandbi etc.. Flera av insekterna, bland annat många fjärilsarter, är beroende av växter som nästan bara finns på öppna, torra och näringsfattiga marker. Apollofjärilen är tex beroende av vit fetknopp som värdväxt för sina larver, medan tulkörten drar till sig den vanligt förekommande riddarskinnbaggen som lever på växtens frön och fruktämnen både som larv och som vuxen.

Många fåglar trivs på de halvöppna alvarmarkerna, till exempel gulsparrv, hämpling, sädesärta, stenskvätta, lövsångare, ärtsångare, sånglärka, ängshök, törnskata, ljungpipare och höksångare.

Bevarandemål

I området Verkegards skall arealen av alvar vara minst 0,89 hektar.

Ett extensivt bete gynnar naturtypen och ska helst bedrivas, detta för att undvika igenväxning

och för att tillföra naturlig störning av växt och jordlagren. Ett alvar skall ha en naturlig näringsnivå som är opåverkat av gödsling (förutom från betande djur) och betesdjuren ska hållas fria från avmaskningsmedel som innehåller makrocycliska laktoner (där avermectinerna ingår) eftersom det slår ut den dynglevande insektsfaunan. Hela arealen i ett alvar skall ha en ostörd hydrologi.

Buskar och träd av igenväxningskaraktär hålls tillbaka av betet och röjs vid behov. Ett rikligt inslag av blottlagda finjordar förekommer i områden av grusalvar-karaktär för den störningsgynnade markvegetation av mossor, lavar och kärlväxter. En tydlig hävd- och/eller störningspräglad markvegetation dominerar artsammansättningen. En naturlig artsammansättning förekommer med frånvaro av arter som blivit klassade som invasiva och/eller negativa indikatorarter ska förekomma i mycket liten grad. Typiska arter dominerar vegetationen och visar inga tecken på bestående populationsnedgångar.

Krontäckningen av träd och buskar skall vara högst 30 %, alvarmarker får inte växa igen eller övertas av växtlighet som inte hör hemma i naturtypen. I områden som betas bör betet därför fortsätta. De flesta alvar har en historia av mänsklig påverkan och det är viktigt att ta hänsyn till individuella områdets traditionella användning, eftersom platsens arter är knutna och anpassade till denna. Det är även viktigt att tillgodose de fågelarter som häckar i vissa alvarlokaler med häckningsplatser och skydd, tex genom att lämna vissa buskar av tex tok, en eller slån.

Bevarandetillstånd

Stabil

7210-Agkärr

Areal : 0,38 ha. Arealen fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Verkegards agkärr består av två mindre områden som är närbelägna varandra och som ingår i betesfällan. De har god vattennivå även mitt i sommaren och tätt bestånd av ag med ängsull längs kärrgränsen, men deras hydrologi och bevarandestatus inte undersökt i detalj. Nedan beskrivs de hot som allmänt finns mot agkärr.

Naturtypen bildas i grunda kalkrika kärr, sjöpartier eller stränder men utgör ibland ett successionsstadium av blöta, igenväxande rikkärr som lämnats utan hävd. Ag förekommer i allt från smärre bestånd i vegetationsmosaiker med en artrik och lågvuxen rikkärrsvegetation till närmast ensartad dominerande bestånd av ag. Både öppna och trädklädda agkärr förekommer. I trädklädda agkärr med lång kontinuitet i trädsiktet bör skogsbruk undvikas eller bedrivs med stor naturvårdshänsyn.

Bevarandemål

I området Verkegards ska arealen av agkärr vara minst 0,38 hektar.

Bevarandemålet för agkärr är att intakta hydrologiska förhållanden ska råda, där hydrokemi i såväl våtmarken som tillrinningsområdet är opåverkad. I myrvidden ska ensartade bestånd av ag dominera, med visst inslag av trädholmar. En tydlig vegetationszonering ska förekomma till följd av säsongsmässiga fluktuationer i vattenstånd. Karaktärsarten ag och typiska arter som höstspira, ängsnycklar, bläddror *Utricularia spp.*, krovskorpionmossa och kransalger *Chara spp.* dominerar fält- och bottenkikt i våtmarken. Förekomsterna av karaktärsarten och de typiska arterna ska vara varaktiga och inte visa tecken på bestående populationsnedgångar. Inga massuppträdande av bunkestarr, älgört, svärdsililja och viden *Salix spp.* får finnas.

Bevarandetillstånd

Stabil, ingen igenväxning eller uttorkningråder

9070 – Trädklädd betesmark

Areal : 18,1 ha. Arealen fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Den trädklädda betesmarken i Verkegards är av typen hagmarkstallskog, starkt präglad av kontinuerligt betetryck och har ett lätt och näringsfattigt jordlager. På grund av den öppenhet som finns uppstår solvarmt lokalklimat vilket gynnar insektsfaunan. Nedan följer en allmän beskrivning av naturtypen trädklädd betesmark.

Naturtypen trädklädd betesmark förekommer på fastmark som är torr till blöt och näringsfattig till näringsrik och inkluderar både hagmarker och skogsbeten. Träd- och buskskiktets krontäckningsgrad är 30-75% och utgörs av inhemska trädslag. Det är även andelen krontäckning som särskiljer naturtypen från annan betesmark. Naturtypen ska ha en lång hävdkontinuitet så väl som trädkontinuitet och inslag av gamla träd ska finnas. Utmärkande är en stor variation i åldern på träden och de frekventa gläntorna. Trädklädd betesmark förekommer i alpin, boreal och kontinental biogeografisk region och av den totala andelen inkluderad i Natura 2000 återfinns 70 % i Sverige.

Hagmarkerna respektive skogsbetena kan delvis betraktas som två olika undertyper av trädklädd betesmark, men gränsen mellan dem är ibland otydlig och historiskt har de haft stora likheter. Hagmarkerna är relativt öppna, trädklädda marker som har ett artrikt busk- och trädskikt, och det är inte ovanligt att de delvis har en historik med ängsbruk. Trädskiktet domineras normalt av lövträd. Skogsbetena är skogar som är tydligt påverkade av bete och där en beteskontinuitet finns. Skogsbeten förekommer i större delen av landet, är starkt varierade beroende på den skogstyp som dominerar i området och kan förekomma i både barr- och lövskog. De kan också utgöra dungar av skog i en för övrigt öppen hagmark.

Artsammansättningen i trädklädd betesmark varierar beroende på geografisk belägenhet och markens produktionsförmåga. Hagmarkerna på Gotland är antingen dominerade av lövträd, ofta ask, ek och alm, eller av en blandad sammansättning av gran, tall, en och lövträd. I den betade skogen på Gotland dominerar barrträd, då främst tall. Enbuskar och hassel utgör de mest frekventa arterna i buskskiktet på ön medan fåltskiktet till stor del består av arter som är knutna till högre ljus- och värmetillgång än vad som är tillgängligt i tät skog. Trädklädd betesmark är en av de mest artrika naturtyperna inom den boreala biogeografiska regionen, det finns många hotade arter av evertebrater, kärlväxter, lavar och svampar i naturtypen och många är kopplad till gamla träd och död ved.

Bevarandemål

I området Verkegards skall arealen av trädklädd betesmark vara minst 13,1 hektar.

Bevarandemålen för trädklädd betesmark inkluderar en tydligt hävdpräglad markvegetation, en för naturtypen naturlig artsammansättning, trädkontinuitet med inslag av gamla träd samt en rådande föryngring av träd- och buskskiktet. Solinsläpp till fåltskiktet och till delar av områdets trädstammar är också viktigt och målet är att naturtypen skall ha en mosaik av gläntor. Eftersom epifytiska lavar och svampar, och många insekter är beroende av förekomsten av särskilda substrat som gamla och/eller grova träd, torrträd, hålträd, blommande buskar av t ex slån och hagtorn, samt död ved i olika nedbrytningsstadier skall dessa också finnas. Naturtypen ska även ha en naturlig näringsstatus där tillkommen gödning

endast bör ske från betesdjur, dock kan det även i områden där gödsling brukats finnas höga naturvärden associerade till gamla träd. Ingen påtaglig minskning av populationerna av de typiska arterna, tex de knutna till betespåverkan i fältskiktet och/eller till solbelysta hagmarksträd, ska heller pågå. Specifikt för undertypen skogsbetesmark är att det är viktigt med ett bibehållet krontäcke av minst 30 %. Men även här kan naturvårdsmässiga skäl i ett specifikt område ge förbehåll och ett både högre eller lägre krontäcke kan då vara berättigat. Under inventeringar (2001, 2005) av skalbaggar har man i Verkegårds påträffat många rödlistade och ovanliga arter (se listan på fynd av rödlistade arter) och en del av bevarandemålet är att populationerna av dessa är fortsatt livskraftiga i området.

Bevarandetillstånd

Stabil

Dokumentation

ArtDatabanken. 2015. Svenska rödlistade arter 2015.

ArtDatabanken. 2015. Artfakta, websida: artfakta.artdatabanken.se

Alexandersson, H. & Wallin, K. 2003. Förekomst av typiska arter i hävdade Natura 2000 habitat. Kapitel täckningsgrad av buskskiktet.

Allard, A. 2003. Instruktioner för flygbildstolkning NILS. Artdatabanken. 2015. Artfakta. Websida: artfakta.artdatabanken.se

Alexandersson, H. & Wallin, K. 2003. Förekomst av typiska arter i hävdade Natura 2000 habitat. *Kapitel täckningsgrad av buskskiktet.*

Bladh, A., & Alexandersson, H. 2003. Uppföljningsmetoder för registrering av typiska arter. Rapport under arbete.

Blank, H. 2002. Inventering av fåglar på högmosse.

Croneberg, H. 2001. Skogsbeten – en metodstudie från Gotland. Länsstyrelsen i Gotlands län, Livsmiljöenheten – rapport nr 5.

Ekstam, U. & Forshed, N. 1996. Äldre fodermarker.

Esseen, P.-A., Glimskär, A., Ståhl, G., & Sundquist, S., 2003. Fältinstruktion för nationell inventering av landskapet i Sverige. NILS år 2003.

Jordbruksverket 2002. Metodhandledning Inventering av värdefulla Ängs- och Betesmarker. Version 1.2.

Länsstyrelsen i Östergötland. 2001:1. Standardisering av metodik för övervakning av rödlistade kärlväxtarter. Miljövårdsenheten, rapport 2001:19.

Länsstyrelsen i Östergötland. 2001:2. Grova och ihåliga ekar i Eklandskapet söder om Linköping i Östergötland. Rapport nr 16 2001.

Länsstyrelsen på Gotland. 1998. Gotländska skogsbeten. Gotländska natur- och kulturvärden. Livsmiljöenheten.

Länsstyrelsen på Gotland. 2005. Bevarandeplan för Natura 2000-området Verkegards

Martinsson, M. 1999. Böisårkar u daldargras. Naturvärden och vård i gotländska odlingslandskap. –Länsstyrelsen i Gotlands län.

Metria Geodata., 2003. Möjligheter att använda IR-flygbilder vid Natura 2000 basinventering och uppföljning.

Mossberg, B. & Stenberg, L. 2003. Den nya nordiska floran. Wahlström & Widstrand.

Naturvårdsverket. 1983. Inventering av Sveriges våtmarker. Metodik. SNV pm 1680.

Naturvårdsverket. 1997. Svenska naturtyper i det europeiska nätverket Natura 2000. Naturvårdsverket förlag.

Nordiska Ministerrådet. 1984. Naturgeografisk regionindelning av Norden.

Nystrand, P.-O. In prep. Rikkärr i Jämtlands kamrosilurområde.

SLU, Inst. För Skoglig Resurshushållning och Geomatik. 2003. Fältinstruktion, Riksinventeringen av skog.

Sundberg, S. 2003. Programförslag för övervakning av rikkärr.

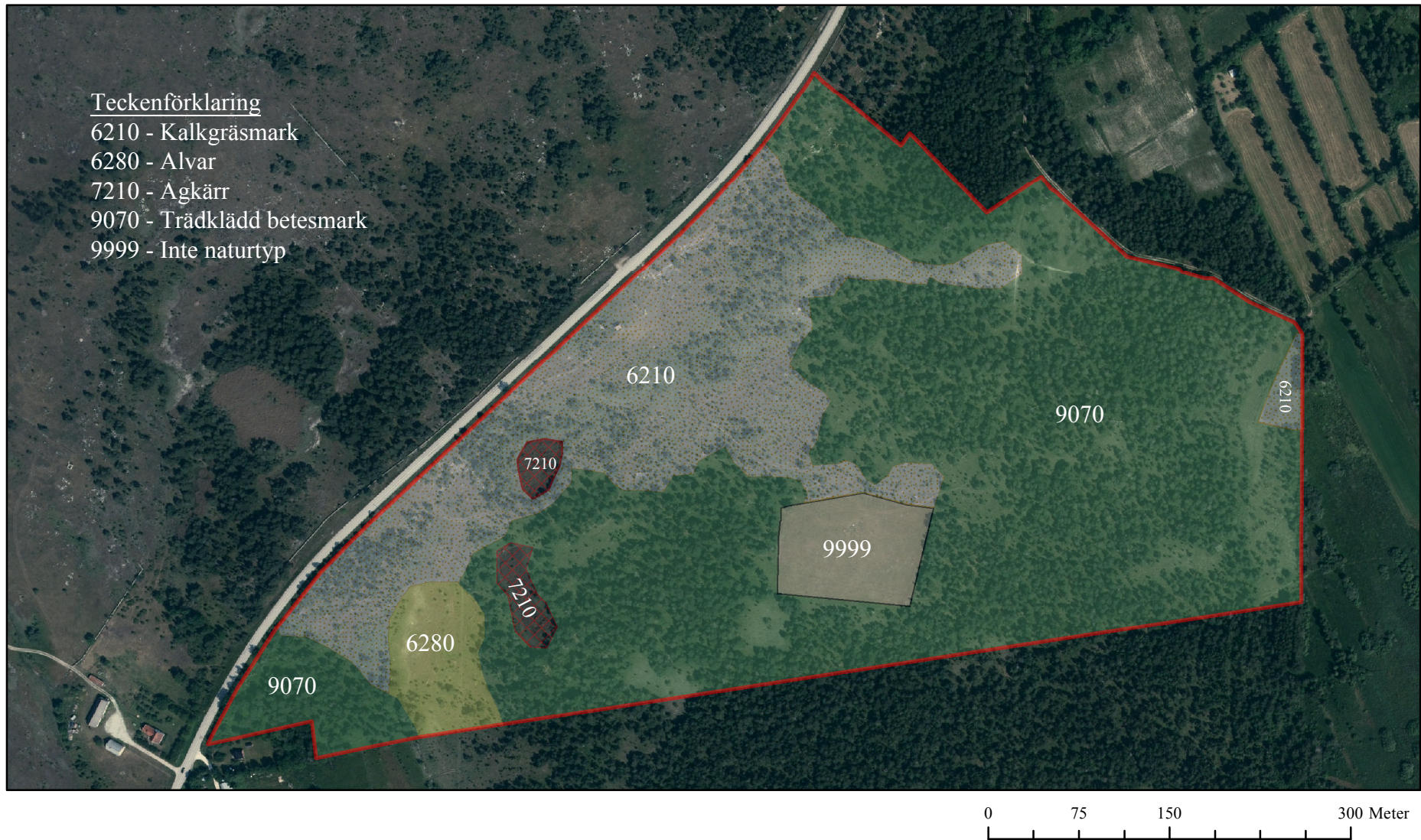
Svefa. 2003. Förslag till objektsbaserat inventeringssystem för basinventering vid upprättande av bevarandeplaner inom Natura 2000-nätverket.

Bilagor

Bilaga 1. Karta

Bilaga 2. Rödlistade arter i området

Bilaga 1. Karta, utbredning av naturtyper inom Natura 2000-området

Bilaga 2. Fynd av rödlistade arter som har gjorts i området

Fåglar

Vetenskapligt namn	Svenskt namn	Hotkategori
<i>Sylvia nisoria</i>	Höksångare	NT
<i>Limosa limosa</i>	Rödspov	CR

Skalbaggar

Vetenskapligt namn	Svenskt namn	Hotkategori
<i>Ergates faber</i>	Jättevedbock	NT
<i>Ontophagus fracticornis</i>	Krokhorndyvel	NT
<i>Ontophagus ovatus</i>	Matt dvärgdyvel	VU
<i>Ontophagus nuchicornis</i>	Rakhorndyvel	NT
<i>Nothorhina punctata</i>	Reliktbock	NT
<i>Aphodius porcus</i>	Snyltdyngbagge	NT

Fjärilar

Vetenskapligt namn	Svenskt namn	Hotkategori
<i>Calyciphora albodactyla</i>	Spåstestelfjädermott	VU
<i>Zygaena filipendulae</i>	Sexfläckig bastardsvärmare	NT
<i>Phengaris arion</i>	Svartfläckig blåvinge	NT

Kärlväxter

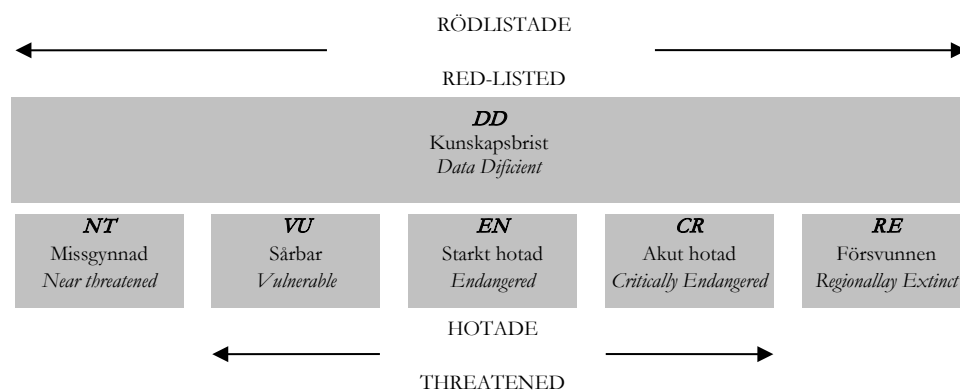
Vetenskapligt namn	Svenskt namn	Hotkategori
<i>Pilosella dichotoma</i>	Gaffelfibbla	EN
<i>Herminium monorchis</i>	Honungsblomster	VU
<i>Orchis palustris</i>	Kärnycklar	EN
<i>Anacamptis pyramidalis</i>	Salepsrot	NT

Lavar

Vetenskapligt namn	Svenskt namn	Hotkategori
<i>Pachyphiale carneola</i>	Ädelkronlav	VU

Svampar

Vetenskapligt namn	Svenskt namn	Hotkategori
<i>Soverbyella imperialis</i>	Gul rotskål	NT

Aktuella arters hotkategorier enligt den svenska rödlistan 2015.